

Eelnõu 28.11.2022

MINISTRI KÄSKKIRI

Tallinn

... 2023 nr ....

Kultuurimälestise ohvrikoht Taaraorg andmete muutmine

Käskkiri antakse muinsuskaitseaduse § 19 lõike 1 alusel ja arvestades § 14 lõiget 1, § 19 lõiget 2 ning § 20 lõiget 6 ning Muinsuskaitseameti ettepanekut:

- 1. Muudan kultuuriministri 01.09.1997 määruse nr 59 „Kultuurimälestiseks tunnistamine“ punktiga 1985 mälestiseks tunnistatud ohvrikoht Taaraorg (kultuurimälestiste registri nr 10935; asukoht Lääne-Viru maakond, Väike-Maarja vald, Raeküla, Haavakannu looduskaitseala 1, KÜ 92702:003:0210; Avispea küla, Triigi metskond 78, KÜ 92703:001:0080) asukohta, lisades piiri vastavalt käskkirja lisale 1 ja kaitsevööndi vastavalt käskkirja lisale 2.**
- 2. Muinsuskaitseametil teha käskkiri teatavaks menetlusosalistele ning korrastada mälestise andmed kultuurimälestiste registris ja Maa-ameti kaardil.**

Käskkirja on võimalik vaidlustada 30 päeva jooksul käskkirja avalikult teatavaks tegemisest Riigi Teatajas, esitades kaebuse halduskohtusse halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.

Kultuurimälestise andmete korrastamise asjaolud ja menetluse läbi viimine

Ohvrikoht Taaraorg paikneb Lääne-Viru maakonnas Eipri külas. Taaraorg on tasase põhja ja vallitoaliste nõlvadega negatiivne pinnavorm. Ohvrikohas asub muinsuskaitsealune ohvrikivi Ukukivi (kultuurimälestiste registri nr 10936). Ajalooliselt metsasel oru põhjas ja nõlvadel paiknevad tänapäeval peamiselt eriaegsed lageraielangid ning osaliselt on metsalõikuse käigus lõhutud maapinda. Täiskasvanud mets on säilinud oru edela osas ja ida servas.

Taaraorgu on esmakordselt kirjasõnas mainitud Jakob Liivi 1903. aastal valminud näidendis „Mäevaim“, kus nimetatakse, et Taaraorg on endine ohvrikoht. Taaraorgu kirjeldatakse 1924. aastal Väike-Maarja kihelkonna kirjelduses, kus on oru kohta ülevaatlik skeem. Hilisemates teadetes samastatakse orgu samuti ohvrikohaga ja nimetatakse ohvrikivi orus, kus käidi Taarale ohverdama. Kirjeldatakse metsast orgu (sh tammesid orus), kus leidub hoonete asemeid ja kaevukohti ning kaevamisel leitud luustikke. Pärimuslikud kirjeldused osutavad looduslikule pühapaigale ning piirkonnas leiduvale võimalikule asulakohale ja matmispaigale. Oru idaserval olevat liivaseljäandikku on nimetatud Templimäeks või Taaraoru mäeks.

Esmakordselt võeti ohvrikoht mälestisena riikliku kaitse alla 1964. aastal Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega nr 573 objekтинumbriga 1515 ja nimetusega *Ohverdamiskoht*. Mälestise kohta koostati topograafiline kirjeldus „Eipri küla (end. Lebavere asundus), "Taaraorus". Ohvrikohta ei märgitud toonasele maakasutusplaanile, mis oli sel ajal tavapärane praktika mälestiste asukohtade ja piiride määramiseks. Samuti ei koostatud mälestise kohta passi, mis kajastaks mälestise asukohta ja piire. Mälestise asukoht on markeeritud punktsümboliga 1982. aasta fotoplaanile Taaraoru lääneserva. Pärast Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamist tunnistati ohvrikoht kultuuriministri 01.09.1997 määruse nr 59 „Kultuurimälestiseks tunnistamine“ (edaspidi *määrus*) punktiga 1985 riiklikuks arheoloogiamälestiseks. Mälestis kanti kultuurimälestiste registrisse numbriga 10936. Määruses on mälestise asukohana märgitud Eipri küla ilma täpsemat asukohta ega piire määramata. Muinsuskaitseametis mälestiste asukohtade teabe haldamiseks 1990.–2000. aastatel kasutusel olnud arvutipõhisesse geoinfosüsteemi ja sealt edasi Maa-ameti kultuurimälestiste avalikule kaardikihile kanti mälestis punktsümbolina Taaraoru ida servas.

17.11.2011 koostas ja väljastas Muinsuskaitseamet määruse alusel mälestise kohta kaitsekohustuse teatise, mille kaardilisas märgiti mälestise alana ohvrikivi lähiümbrus (ala, mis on ühtlasi märgitud mälestisena 2022. aasta lõpuni Maa-ameti kultuurimälestiste kaardil). Puuduvad täpsemad andmed, kes ja mis alustel vastava suurusega ala mälestisena märkis.

Kultuuriministri 21.02.2022 käskkirja nr 36 „Kultuurimälestiste nimetuste muutmine ja mälestise liigi lisamine“ lisa 1 punktiga 103 muudeti mälestise nimetust (eelnevalt Ohverdamiskoht) ja lisati arheoloogiamälestisele täiendav mälestise liik „ajalooline looduslik pühapaik“ ning tehti leevendus haljastustööde loakohustuse osas.

21.09.2020 otsustas Muinsuskaitseamet algatada mälestise muutmise menetluse. Täiendavalt arutati ohvrikoha mälestise piiride küsimust 21.11.2022 toimunud Muinsuskaitseametile nõuandvas ajalooliste looduslike pühapaikade eksperdinõukogus, kus tehti mälestise piiride ja kaitsevööndi ettepanek, millest on piiride määramisel lähtutud.

18.10.2022 toimunud paikvaatluse käigus hinnati mälestise piire ja seisukorda. Piirkonnas toimunud metsaraiete tõttu hinnati mälestise seisund halvaks. Mälestise andmete muutmine ja mälestise ala viimine vastavusse oru piirjoontega tekitab võimaluse, et mälestise seisukord loodusliku taastumise tagajärjel tervikuna paraneb. Tänapäevaseid jälgi pühapaiga kasutamisest leidis orus paikneva ohvrikivil, kuhu oli annetatud münte. Ohvrikivist möödub orgu läbiv RMK Penijõe-Aegviidu-Kauksi matkatee, mis on toonud kaasa lisaks kohalikule kogukonnale suurema paiga kasutajate ja külastajate arvu.

28.11.2022 tutvustas Muinsuskaitseamet mälestise andmete muutmise eelnõud RMK-le, kelle valduses olevale kahele katastriüksusele (KÜ 92703:001:0080 ja KÜ 92702:003:0210) jääb mälestise ala, Väike-Maarja Vallavalitsusele ning Keskkonnaametile, kuna osa mälestise ja kaitsevööndi alast kattub menetluses oleva Lebavere looduskaitsealaga.

Mälestise piir

Mälestise piiri määramisel lähtuti pärimusandmete analüüsist ja Taaraoru kui geoloogilise pinnavormi ulatusest. Pärimuses samastatakse ohverdamiskohta üksiti Taaraoruga ja kirjalikud andmed ei anna alust kultuuriväärtusliku maa-ala piiritlemiseks väiksema või suurema maa-alana. Samuti ei ole arhiiviallikate põhjal alust võimaliku arheoloogilise kultuurikihi leviku ala muudmoodi piiritleda kui pinnavormist lähtuvalt. Seega on mälestise pindalasse arvestatud oru

põhi ja vallitaolised nõlvad sh orgu idast piirav Templimägi. Nimetatud printsiipi pole järgitud mälestise põhjapiiri määramisel, kuna oru põhjaosa on maastikul raskesti eristatav ja piirkonda rajatud sirge Aru-Lebavere kruusatee (nr 9003023) koos kraaviga on lõhkunud Taaraoru terviklikku pinnavormi. Seega kulgeb mälestise põhjapiir piki Aru-Lebavere kruusatee kraavi. Mälestise ala laieneb oluliselt võrreldes varasemalt Maa-ameti kultuurimälestise kaardil kuvatuga ja katab 39,9 hektari suurust ala, ent ei hõlma enam Taaraorust välja jäävat ala Templimäest idas.

Mälestis jääb samade katastriüksuste piiresse võrreldes eelnevalt kuvatud alaga Maa-ameti kultuurimälestiste kaardil: Lääne-Viru maakond, Väike-Maarja vald, Raeküla Haavakannu looduskaitseala 1, KÜ 92702:003:0210; Avispea küla, Triigi metskond 78, KÜ 92703:001:0080.

Mälestise lõuna poolses alas Triigi metskond 78 katastriüksusel (92703:001:0080) on algatatud 2017. aastal Lebavere looduskaitseala (PLO1001043) loomise menetlus. Mälestise ala põhjaosa on Raeküla uuringuruum (nähtuse id 262). Lisaks jäävad mälestise alasse pärandkultuuriobjektid Metsavennapunker (926:MVP:004) ja Taaraoru püünisaugud (926:JKM:002).

Mälestise alal kehtivad muinsuskaitseaduses § 52 lg 1, 3 ja 5 nõuded, mis sätestavad, et ajaloolise loodusliku pühapaiga ja arheoloogiamälestise alas on kooskõlastuse või loakohustuslikud tegevused kinnistu piiride muutmine, maa sihtotstarbe muutmine, ehitamine, kõrghaljastuse rajamine, raie-, kaeve-, ja muude pinnase teisaldamise ja juurdeveoga seotud tööd ning maapinna ettevalmistamine metsaseaduse tähenduses.

Kaitsevöönd

Määruse punktiga 1985, millega paik mälestiseks tunnistati, mälestisele kaitsevööndit ei kehtestatud. 1997. aastal kehtinud muinsuskaitseaduse (RT I 1994, 24, 391) § 25 kohaselt oli mälestise kaitsevöönd 50 meetri laiune maa-ala mälestise väliskontuurist või piirist arvates, kui mälestiseks tunnistamise õigusaktis ei olnud märgitud teisiti. Seega tekkis kaitsevöönd seaduse ja mälestiseks tunnistamise õigusakti koostoimes.

Kaitsevööndi eesmärk on tagada nii kinnismälestise säilimine sobivas ja toetavas keskkonnas ning kinnismälestist ümbritseva arheoloogilise kultuurikihi säilimine. Kultuurimälestiseks tunnistatud arheoloogiamälestisi ja ajaloolisi looduslikke pühapaiku ümbritseb üldjuhul 50 meetri laiune kaitsevöönd, mis valdavalt on taganud nende kaitse. Täna kehtivast muinsuskaitseadusest kaitsevööndi laiust ei tulene, vaid selle määramine otsustatakse vajadusel kaalutlusõiguse alusel, kuid arvestades senist praktikat ja kogemust, on 50 meetrine kaitsevöönd enda eesmärgi täitnud, mistõttu on sellest lähtutud ka käesoleval juhul kaitsevööndi määramisel lääne, ida ja põhja külgedel.

50 meetri laiune kaitsevöönd mälestist ümbritseval metsaalal on piisav ja põhjendatud, et kaitsta ohvrikohta tuulemurru eest ja tagada kinnismälestise säilimine sobivas ja toetavas keskkonnas. Ei ole välistatud olukord, kus tulevikus raiete tulemusena hakkavad kaitsevööndi alad piirnema lageraielankidega. Juhul kui lageraiest tingitult hakkavad tuulele avatud puud murduma kaitsevööndi servas, siis 50 meetri laiuse kaitsevööndi olemasolul jääb tuulemurd kaitsevööndi alale ja mälestist see ei kahjusta. Lisaks aitab kaitsevöönd kaitsta võimalikku arheoloogilist kultuurikihti väljaspool mälestise ala. 50 meetrist kaitsevööndit pole määratud mälestise põhjaküljele, kus mälestist piirab Aru-Lebavere kruusatee ning seega alal puid ei kasva ja algne pinnas on lõhutud tee ehituse käigus.

Kaitsevöönd ulatub samadele riigile kuuluvatele kinnistutele kui mälestise ala: Lääne-Viru maakond, Väike-Maarja vald, Raeküla Haavakannu looduskaitseala 1, KÜ 92702:003:0210; Avispea küla, Triigi metsekond 78, KÜ 92703:001:0080.

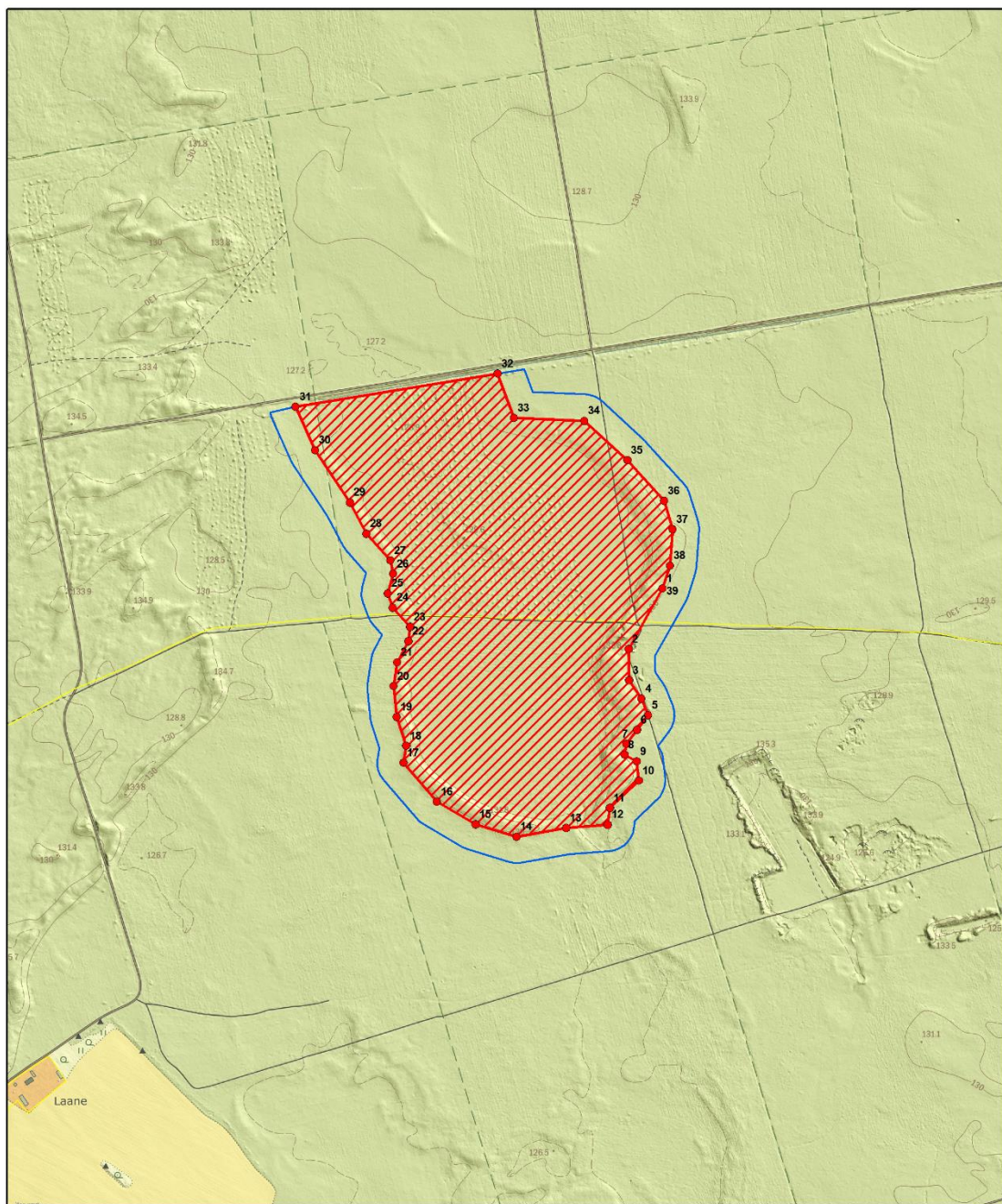
Mälestise kaitsevööndis kehtivad muinsuskaitseaduses § 58 lg 1–3 nõuded, mis sätestavad, et kooskõlastuse või teavitamiskohustuslikud tegevused on ehitamine, kõrghaljastuse rajamine, raie-, kaeve- ja pinnase teisaldamise ja juurdeveoga seotud tööd ning maapinna ettevalmistamine metsaseaduse mõistes. Kaitsevööndis tööde tegemise teatis esitatakse MuKS § 59 sätestatud korras, sh esitatakse teatis ametile vähemalt kümme päeva enne töödega alustamist.

(allkirjastatud digitaalselt)

.....

Lisa 1. Mälestise ohvrikoht Taaraorg piir

Lisa 2. Mälestise ohvrikoht Taaraorg kaitsevöönd

- Mälestis
- Mälestise nurgapunkt
- Kaitsevöönd
- KÜ 2022

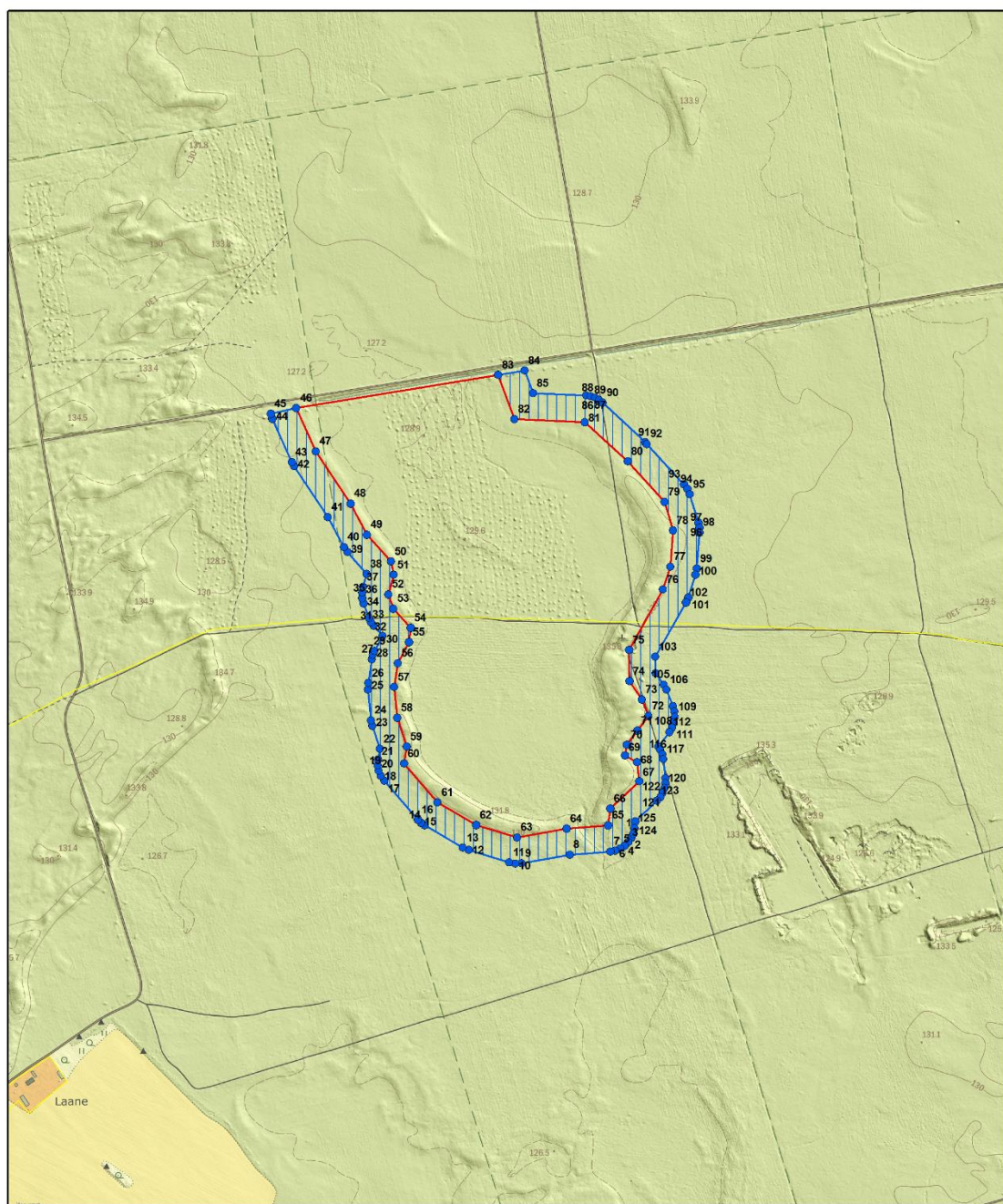
0 100 200 m

Muinsuskaitseamet
 Aluskaart: Maa-amet 2022
 Kuupäev: 24.11.2022

Mälestise piiri koordinaadid:

Nr	X	Y
1	6559924,633	638351,5346
2	6559809,497	638286,6054
3	6559750,21	638287,5427
4	6559715,661	638311,5642
5	6559684,4	638324,1037
6	6559656,298	638302,5106
7	6559629,379	638282,9425
8	6559609,19	638279,2152
9	6559596,662	638302,2
10	6559560,259	638306,2978
11	6559508,307	638250,9309
12	6559476,707	638247,2827
13	6559470,495	638168,0784
14	6559453,747	638074,0103
15	6559477,353	637996,6696
16	6559520,217	637923,3667
17	6559593,907	637859,642
18	6559625,899	637864,6117
19	6559681,187	637846,5966
20	6559739,362	637840,8973
21	6559784,857	637847,81
22	6559824,945	637869,0742
23	6559852,136	637871,8629
24	6559888,959	637839,5673
25	6559915,936	637829,4774
26	6559952,988	637840,0279
27	6559977,931	637834,608
28	6560029,238	637789,2876
29	6560088,667	637757,6487
30	6560187,432	637691,8058
31	6560269,949	637655,0364
32	6560332,948	638038,3216
33	6560249,15	638069,5293
34	6560243,533	638203,1483
35	6560168,366	638283,9057
36	6560091,336	638354,1025
37	6560037,242	638370,6435
38	6559968,325	638365,525
39	6559924,633	638351,5346

Kultuuriministri .....2023 käskkirja nr .....
 „Kultuurimälestise ohvrikoht Taaraorg andmete muutmine“ juurde

- Mälestis
- Kaitsevöönd
- Kaitsevööndi nurgapunkt
- KÜ 2022

0 100 200 m

Muinsuskaitseamet
 Aluskaart: Maa-amet 2022
 Kuupäev: 24.11.2022

Mälestise kaitsevööndi koordinaadid:

Nr	X	Y
1	6559461,371	638294,8729
2	6559452,362	638290,9557
3	6559444,292	638285,3525
4	6559437,474	638278,2797
5	6559432,171	638270,0103
6	6559428,586	638260,8634
7	6559426,86	638251,1923
8	6559420,839	638174,4303
9	6559404,521	638082,7742
10	6559403,837	638071,0108
11	6559405,925	638059,414
12	6559429,531	637982,0733
13	6559434,191	637971,4306
14	6559477,054	637898,1277
15	6559481,765	637891,4066
16	6559487,511	637885,5467
17	6559561,202	637821,8219
18	6559570,102	637815,6727
19	6559580,116	637811,5816
20	6559590,776	637809,7401
21	6559601,582	637810,2345
22	6559621,769	637813,3703
23	6559665,697	637799,0566
24	6559676,312	637796,8348
25	6559734,487	637791,1355
26	6559746,873	637791,4647
27	6559792,368	637798,3774
28	6559800,55	637800,3363
29	6559808,287	637803,6393
30	6559836,831	637818,7801
31	6559855,99	637801,9765
32	6559863,298	637796,6547
33	6559871,443	637792,7356
34	6559898,421	637782,6458
35	6559908,656	637780,0103
36	6559919,216	637779,5851
37	6559929,63	637781,389
38	6559954,604	637788,5004
39	6559996,136	637751,8139
40	6560005,741	637745,1523
41	6560062,989	637714,6751
42	6560159,697	637650,2033
43	6560167,081	637646,1348
44	6560249,598	637609,3653

45	6560259,224	637606,2001
46	6560269,949	637655,0364
47	6560187,432	637691,8058
48	6560088,667	637757,6487
49	6560029,238	637789,2876
50	6559977,931	637834,608
51	6559952,988	637840,0279
52	6559915,936	637829,4774
53	6559888,959	637839,5673
54	6559852,136	637871,8629
55	6559824,945	637869,0742
56	6559784,857	637847,81
57	6559739,362	637840,8973
58	6559681,187	637846,5966
59	6559625,899	637864,6117
60	6559593,907	637859,642
61	6559520,217	637923,3667
62	6559477,353	637996,6696
63	6559453,747	638074,0103
64	6559470,494	638168,0784
65	6559476,707	638247,2827
66	6559508,307	638250,9309
67	6559560,259	638306,2978
68	6559596,662	638302,2
69	6559609,19	638279,2152
70	6559629,379	638282,9425
71	6559656,298	638302,5106
72	6559684,4	638324,1037
73	6559715,661	638311,5642
74	6559750,21	638287,5427
75	6559809,496	638286,6054
76	6559924,633	638351,5346
77	6559968,325	638365,525
78	6560037,242	638370,6435
79	6560091,336	638354,1025
80	6560168,366	638283,9057
81	6560243,533	638203,1483
82	6560249,149	638069,5293
83	6560332,948	638038,3216
84	6560340,995	638088,6794
85	6560297,711	638104,799
86	6560293,489	638205,2482
87	6560292,34	638214,006
88	6560289,667	638222,4249
89	6560285,556	638230,2423

90	6560280,132	638237,2141
91	6560204,966	638317,9714
92	6560202,044	638320,8622
93	6560125,014	638391,059
94	6560116,088	638397,5459
95	6560105,957	638401,9171
96	6560051,863	638418,458
97	6560042,796	638420,3341
98	6560033,539	638420,5062
99	6559964,621	638415,3876
100	6559953,077	638413,1434
101	6559909,385	638399,153
102	6559900,072	638395,0867
103	6559796,739	638336,8134
104	6559766,239	638337,2955
105	6559744,205	638352,6163
106	6559734,275	638357,9701
107	6559703,014	638370,5096
108	6559693,063	638373,3475
109	6559682,741	638374,0762
110	6559672,49	638372,6645
111	6559662,749	638369,1729
112	6559653,935	638363,751
113	6559626,361	638342,5631
114	6559626,105	638342,3772
115	6559620,456	638346,1755
116	6559611,63	638349,9069
117	6559602,255	638351,8862
118	6559565,852	638355,9839
119	6559556,575	638356,1618
120	6559547,424	638354,6221
121	6559538,715	638351,4178
122	6559530,748	638346,6595
123	6559523,798	638340,5109
124	6559484,378	638298,5005
125	6559470,972	638296,9528
126	6559461,371	638294,8729